

que en basc *b-* i *m-* alternen arbitràriament, es podria conjecturar que surti d'això un *badil/matel* com a nom de la mandíbula: *matel* 'galta' i *matel-
ezur* «mâchoire» a l'Aezkoa, *badilla-e(n)zur* en el Roncal: Bonaparte, *BSVAP*. xiv, 10.226, 227. *Badil/matel* si remunten a un antecessor comú amb *b-* podrien sortir d'un *ĠAT-IL-*. Possibilitat molt més incerta que les altres, és clar.

GALUB o més aviat GALUP, que també és cognom (per més que algú en formi un diminutiu *galubet*), mena de peix, potser extret de *galapoti*, *-potó*, 'capgròs' (*calapoti*, GALAPET), sota la influència de *calup* = XALUPA (DCEC, CHALUPA II, 9a45).

Galuba per *galluba* (GAIUBA) alterat sota la influència de GALA II.

Galugar, V. *cloquejar* (LLOCA)

GALVANA, 'peresa, deixament', mot afectiu, comú amb el cast. *galbana*, d'origen incert, potser de l'àrab *galbân* 'abatut', 'embarassat, encaparrat', 'indecís', 'oprimit' (de l'arrel *galab* 'vèncer, dominar'), car també s'han usat en català, els masculins *galvana* i *galvan* amb el sentit de 'peresós, desvagar'. □ 1.ª doc.: 1803.

Belv.: «*galbana* f. peresa de fer una cosa; *desidia*, *lassitudo*, *languor*», Lab. (1839) id. «peresa, deixament», *DAG*. «*galvana*: pereza, mandra; adj., peresós: *que ets galvana!*» Un corresponsal valencià (crec JGiner, 1935, però potser es refereix només a l'ús de la capital i no de la Ribera ni Albaïda; Escrig 1851): «*galbana*: perea, poca ànsia de treball»; no figura en *DAMen* ni *DFgra.*, però *AlcM* dóna la pronúncia amb *v* per a Bal., Castelló i Alacant, i localitzat en tot el domini lingüístic. «Quan hi va haver el còlera / perquè no 'ns atrapés tenint *galbana*, / vam anà a fora, com van fe molts altres» (*Ous del dia*), «com l'autor té gran *galbana* / y està tan ple de manias / surtirà --- / cada mes, cada semana, / o bé cada quinze dias», Pitarra (G. y *Singlots Poètics*, 230, 3); «amb un somris de pau, amb un deix de *galvana* placèvola», Ruyra (*Marines i Pais.*, P. de Rosa I, 29). En castellà és també un mot d'ús familiar, però conegut i emprat generalment [*DAut.*]. Per a l'etimologia, veg. DCEC (GALBANA II, 626a6-b11); l'origen aràbic indicat és força probable, si bé no es poden descartar les dues alternatives suggerides a les línies 616 i iv, 1016a23-37.

DERIV.: *Galvanejar*. *Galvaner*, frag. (BDC IV, 40). *Galban* 'peresós' s'usa a Benavarrí (BDC VII, 74).

GALVANISME, derivat savi del nom de Galvani, físic italià del S. XIX, que va descriure per primer cop aquest fenomen. □ 1.ª doc.: Lab. 1839 (*galbanisme*).

DERIV.: *Galvànic*. *Galvanitzar*; *galvanització*. *Galvano-* forma prefixada (*galvanòmetre* etc.).

Galvi, V. *galbí* (ENGALBAR) *Galza*, V. *gualda*

GALZE, 'canaleta que es fa a una peça de fusta o de pedra per encaixar-n'hi una altra', mot d'origen in-

cert, potser del ll. CALIX, CALICIS, 'tuberia', 'vas per beure' (d'on prové el cast. *cauce* i bc. *kaltze* 'llit d'una sèquia', 'canal del molí'); però *gresa* terme nàutic amb el sentit de 'galze', junt amb el port. vg. i antiq. *engrazar* 'fer un enfilall de coses', i el cast. *engarzar*, en el mateix significat, i els mots aràbics *ġaraz* i *ġaraz* id., *ġarza* 'collaret', fan pensar que hi hagué confusió amb aquest mot aràbic i amb l'arrel del verb castellà i portuguès, en la qual semblen haver-se sumat el llatí INCASTRARE 'inserir', 'articular' i l'arrel aràbiga en qüestió. □ 1.ª doc.: 1602; *galzador*, 1383.

No és veritat que *galze* estigui documentat des del S. XV com dóna a entendre l'*AlcM* a base d'introduir una confusió amb el calze litúrgic, fundada en la teoria etimològica que *galze* 'ranura, solc' ve de CALIX, -CIS, d'on surt el nom del calze litúrgic, cosa que fóra abusiva i desorientadora encara que aquesta teoria fos ben certa. Les dades documentals (només mallorquines) de 1482, fi S. XVI, i *ġalzer* (1497), són totes d'una variant local del calze litúrgic (junt amb *patenes*), que no té res a veure pel sentit (bàsicament 'mena de copa') amb el nostre mot. Realment els mallorquins i menorquins¹ han pres el costum de pronunciar *ġalze* el nom de la copa litúrgica, en lloc de la pronúncia correcta *calze*, cosa que no es fa enlloc més, i a fer-los contraure aquest costum (que els uns consideraran irreverent, i d'altres, com jo, miraran com a respectable, o almenys tolerable, puix que allà és popular) indubtablement ha contribuït una confusió vulgar amb el terme tècnic de fusters i picapedrers.

Però del mot que interessa no conec cap dada anterior a un doc. valencià de 1602: «en lo mig de dits pedrestals, a la part de dalt, se faça un *galser* ahon encaixarà un mechó --- per a que encaixe en lo *galser* que tindran dits pedrestals» (*An. del C. de Cult. Val.* VIII, 102-3): el context mostra que aquí sí que es deu tractar d'un cas de *galze* amb la *z* en grafia imperfecta o apitxada, i la *-r* muda que sovint, en aquesta època, s'adhereix, amb poca realitat fònica, en aquesta mena de paroxítons (*creürer*, *plòurer*, *cònter*, *còlzer*). Després no en trobem notícia fins a Belv. («*galze*: rebaxo, *crena imà*») i Lab. «canal que es fa ab un ribot, en forma de mitja canya», «*Galze*, entre fusters: *gàrgol*; entre boters y tonellers: *jable*; el que es fa en la part de baix de la fusta o de la pedra: *rebajo*», Escrig 1851; *DAG*: «canal que es fa a les bótes i altres obres de fuster per assentar-hi el fons i altres peces; *rebajo*, *jable*»; *DBal.*: «rebajo, ranura, batiante de puerta; *galzes*: batiates de puerta» (amb *galzar* i *engalzar* «ruñar»); testimoni literari, només el de VCatalà (*AlcM*). De tota manera el mot és conegut de tothom amb aquest sentit —i de vegades fins i tot amb alguna extensió més o menys figurada—, en tot el territori de la llengua.

En el P. Val., tant o més que enlloc, puix que els galzes són una part molt important en els recs, sèquies i braçals, abans que tot en les comportes: la porteta o petita comporta de la sèquia llisca o baixa per uns *galzes* enfondits en les pedres de la *cadireta*; ho he sentit a molts punts de les Hortes, tant la de